

Rozgonyi Sarolta – Tóth Eszter

TOKAJ-HEGYALJA GYEREKEKNEK

Remsey Dávid
rajzaival

Tokaj-Hegyalja gyerekeknek

Rozgonyi Sarolta – Tóth Eszter
Remsey Dávid rajzaival

EZ A KÖNYV

.....
TULAJDONA

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető	4
Tippek a könyv használatához	6

TOKAJ-HEGYALJA

Tokaj-Hegyalja	8
Világörökségi borvidék	10
Tokaj-Hegyalja rövid története	12
A Rákócziak Tokaj-Hegyalján	16
Tokaj-Hegyalja az én otthonom	18

TERMÉSZETI ÖRÖKSÉG

Tájak találkozása	20
Vulkáni kőzetek	24
Termékeny és sokszínű talaj	26
Kincsek a földben	28
Vizek	30
Táj és ember	32
Változatos szőlők	34
Parkok	38

ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG

Települések	40
Várak	42
Kastélyok és kúriák	46
Lakóépületek	48
Középületek	50
Templomok	52
Pincék	56

Borászati épületek	60
Változó épített környezet	62
Művészet az utcán	64
Különleges épületek	66

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

Szőlészet és borászat	68
Az aszú útja	70
Sokszínű lakosság	72
Csodarabbik útja	74
Mesterségek	76
Népi hagyományok	78
Legendák	80
Iskolák	82
A szabadság fészke	84
Kazinczy nyomában	86
Hegyaljai finomságok	88

AJÁNLOTT ÚTVONALAK

Bakancsos és sportos helyek	90
Tanösvények	92
Mádi dűlők mentén	94
Sárospatak utcáin	96
Tokaj főutcáján	100
Vízitúra a Bodrogon	104

FÜGGELÉK

Megoldások	108
Címjegyzék	112

VILÁGÖRÖKSÉGI BORVIDÉK

Tokaj-Hegyalja különleges vidék a hegyek és az Alföld találkozásánál. A páratlan természeti adottságoknak, a vulkáni talajnak, a lankás dűlőknek, a kedvező klímának köszönhetően világhírű, több mint ezeréves borászati hagyománnyal büszkélkedhet. Nem csoda, hogy szőlőit évszázadokig uralkodók, főurak birtokolták, akik pompás épületeket emeltek. Hegyalja számos nemzetiségnek adott otthont, akik tovább gazdagították a vidéket kultúrájukkal. Gyakran volt történelmi események, főként a magyar szabadságért vívott küzdelmek középpontjában. Itt minden dűlő és utca kincset rejt.

Éppen ezért lett a világörökség része!

A Tokaj-hegylajai történelmi borvidék kultúrtáj 2002 óta világörökségi helyszín. Kultúrtájnak azokat a kivételes tájakat nevezzük, amelyeket az ember és a természet közösen alakított.

Mi az a világörökség?

A világörökség olyan kulturális vagy természeti érték, ami a földkerekségen is egyedinek számít, ezért meg kell őrizni a következő generációk számára. Mint például a kínai nagy fal, vagy az egyiptomi piramisok. Tokaj-Hegyalja évezredes szőlészeti-borászati kultúrája és kultúrtája is ilyen érték.

Ki dönti el, hogy mi lesz világörökség?

Az UNESCO, vagyis az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének Világörökségi Bizottsága dönt arról, hogy mi legyen világörökség. Ezért az ő emblémájukat láthatod a világörökségi helyszíneken.

Szerinted mire utal ez a jel?

TOKAJ-HEGYALJA RÖVID TÖRTÉNETE

Hú, de érdekes! Nem is gondoltam, hogy ilyen árulkodóak a településnevek! **A te településed neve honnan ered? Járj utána!**

A magyarok már a honfoglalás korában megtelepedtek itt. Erre utal, hogy Tarcal Árpád fejedelem egyik kun vezérérről kapta a nevét.

A tatárjárás után olaszok és vallonok érkeztek Hegyaljára, hogy újra meghonosítsák a szőlészetet. Az ő emléküket már csak néhány településnév őrzi.

A virágzó borkultúrának köszönhetően több hegyaljai település mezővárossá fejlődött. Fellendült az ipar, a kereskedelem és a kultúra.

A Sárospataki Református Kollégium megalapítása.

A Rákóczi család felemelkedése.

Bodrogkeresztúri kultúra, Dereszla kincse

TARCAL

BODROGOLASZI

TÁLLYA

OLASZLISZKA

895

4600-3200 éve

1200-1400

1100

10 millió éve

1300-1500

1531

1500-as évek közepe

1567

török pusztítás

összölő

Már a honfoglalás előtt virágzó szőlőkultúra lehetett ezen a vidéken. A honfoglaláskor a szőlőműveléshez értő kabar törzs telepedett itt le.

Könyves Kálmán király 1100-ban Tarcalon tartott országgyűlést. Ekkor már volt itt szőlőtermelés és pince is. A középkorban királyi birtok volt ez a terület.

Gyors fejlődésnek indult a szőlő- és borkultúra. Rengeteg szőlőt telepítettek. Számos főúr, egyház és felvidéki város birtokolt nagyobb szőlőterületeket.

Az 1400-as évektől készítettek édes borokat Hegyalján. Az aszú első részletes leírása Szepsy Laczkó Máté erdőbényei református prédikátortól származik, az 1600-as évek közepéről.

TOKAJ-HEGYALJA RÖVID TÖRTÉNETE

Az ország három részre szakadt: a Habsburgok uralta királyi Magyarországra, az Erdélyi Fejedelemségre és a török által uralt hódoltságra. Tokaj-Hegyalja határterületté vált.

1541-1697

1697

Újhelyen egy országos vásáron pattant ki Tokaji Ferenc vezetésével a hegyaljai felkelés a Habsburg elnyomás ellen, ami az egész térséget forrongásba hozta.

1703-11

A II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharc az elnyomó Habsburg uralom alól akarta Magyarországot felszabadítani. A harc végül nem vezetett sikerre, de mégsem volt teljesen hiábavaló. A békekötés a magyarok korábbi jogainak jelentős részét helyreállította.

1700-1800

Részben a harcokban és járványokban megfogyatkozott lakosság pótlására, részben a borkultúra felvirágoztatására sváb telepések, szlovák, lengyel és ruszin szőlőmunkások, görög, örmény és zsidó kereskedők érkeztek Hegyaljára.

1737

IV. Károly császár (III. Károly magyar király) Tokaj-Hegyalját a világ első zárt borvidékévé nyilvánította.

1886

A filoxéra, vagy más néven szőlőgyökértetű az 1800-as évek második felében a hegyaljai szőlők 70 százalékát elpusztította.

1848-49

forradalom és szabadságharc

Golopon, a Vay család két kastélya között húzódott egykor Abaúj és Zemplén vármegye határa, amelynek helyét ma tujasor jelöli.

Az I. világháborúban vesztes Magyarország a trianoni békeszerződéssel nagy területeket veszített el. Az új határ kettévágta a borvidéket. Kistoronya, Szőlőskő, és Újhely egy része a mai Szlovákia területére került.

1914-18

A megyék határai is átrendeződtek.

Ma melyik megyéhez tartozik Tokaj-Hegyalja?

1950-90

Az államosítást követően a szőlő és bortermelés a Tokaj-hegyaljai Állami Gazdaságnál, a Borkombinátban történt. A minőség helyett a mennyiség volt a hangsúly.

1939-45

A II. világháborúban sokan meghaltak. A zsidó lakosságot deportálták. A háború után a német lakosság egy részét kitelepítették.

2002

A Tokaji borvidék felkerült az UNESCO világörökségi listájára.

1989

A rendszerváltás után a hagyományos, ősi pincészetek feltámadásával, a magyar és külföldi bortermelők megjelenésével és fejlesztéseikkel megkezdődött Tokaj új virágkora.

TÁJAK TALÁLKOZÁSA

Tokaj-Hegyalján a Zempléni-hegység, a Bodrogtőz, a Taktaköz, és a Nyírség találkozik. **Te melyik tájon laksz! Kösd szavakat a tájakhoz!**

futóhomok szántó kaszáló holtág szőlő erdő

Én a szántókat és a kaszálókat szeretem, ott rengeteg a fincsi rovar.

Én a gém elől inkább elbújok ennek a tőzegpáfránynak a levelei alá.

A folyók hordalékán kialakult Taktaköz vizes élőhelyei gazdag madárvilágnak adnak otthont. Több száz gém fészkel itt. A Nyírség homokbuckái a Tiszáig húzódnak, az akácerdőkkel váltakozó szántókon sokféle madár talál táplálékot.

Írj étlapot a taktaközi és nyírségi madaraknak!

A Bodrog a hóolvadás után és a tavaszi esőzések idején is megárad. Ilyenkor a Bodrogtőz víz alá kerül. Az áradás levonulása után visszamaradó tavak, holtágak víztükréről felszálló pára miatt aszúsodik errefelé a szőlő.

A bodrogtőzi Dereszla-domb kilátópontjáról megfigyelheted a Zemplén és a Bodrogtőz találkozását.

Nézz szét egy magaslatról, ahonnan szép a kilátás! Kövesd az ujjaddal a felszín formáit! Vázold fel az expedíciós füzetedbe, vagy fotózd le! A vázlat és a fénykép alapján széles papírcsíkokra fess a barátaiddal panorámaképet! Össze is ragaszthatjátok, és tehettek egy tükröt a közepére. Így körpanorámát kaptok.